

Így vagy úgy, de egyszer minden elválík

Darvasi Ferenc: *Elválík*

BARNA PÉTER

Darvasi Ferenc első novelláskötete *Elválík* címmel jelent meg, 22 novellát tartalmaz. Érdeemes egyből a címmel kezdeni: mi válik el? A novellák tükrében az abszolút determináltság adja a választ: minden ember sorsa, élete elválík egyszer, vagy így, vagy úgy. Játékszerek vagyunk, bármit is csinálunk vagy akarunk csinálni, kevés beleszólásunk van az élet történéseibe. A legjobb, ha egyfajta sztoikus nyugalommal éljük életünket, és szinte semmit sem veszünk véresen komolyan, mert előbb-utóbb elválík, hogy mi lesz velünk. Ha pozitív irányba fordul az életünk, szerencsések vagyunk, ha negatívba, így jártunk. Ez a filozófia szinte minden novellára érvényes.

A kötet szövegeiről általánosságban elmondható, hogy a fő hangsúlyt a szereplők kapják. Azok a szereplők, akik semmilyen különleges tulajdonsággal nincsenek felruházva, élik vagy próbálják élni abszolút hétköznapi életüket. A témák egyáltalán nem kuriózumok, sőt, általában sablonokból építkezik Darvasi, olyan sablonokból, amik sok meglepetést nem rejtenek magukban. Elmondható ez akkor is, ha a szerző olykor-olykor csattanóval szeretne csavarni a dolgokon. Legtöbbször azonban ez hatástalan. Van itt minden, ifjú vagy nyugdíjas szerelmespár, éhbérért robotoló apa, vidékről Pestre költözött fiatal lány, magányos festő, özvegy apa stb. És persze ami ezekből a karakterekből természetes módon adódik: panaszáradat, kiúttalanság, elveszettség, problémák és konfliktusok

tömkelege. Sajnos a valamelyest is dörzsölt olvasó a legtöbb szöveg esetében már sejti, hogy mi lesz a végkimenetel, vagy ha a csattanó valami mást nyújt, az sem épp a leghatásosabb. A novellák tehát sokkal inkább szereplő-, mint történetcentrikusak. Ez persze nem lenne baj, ha ezek a bizonyos szereplők karakteresek lennének, olyan összetett személyiségek, akik életet, színt vinnének a novellákba. Ez a legtöbb esetben viszont nincs így, néhány szereplő érdekesebb az átlagnál, de a rövid szövegekben nincs esélyük kibontakozni, és nem adnak eleget ahhoz, hogy olvasás után is gondolkozzunk róluk. Ezt lehetne ellensúlyozni a történetek sokszínűségével, a meglepetésekkel, fordulatokkal, de a legtöbb esetben ezek is elmaradnak.

Az első két szöveg hosszúmondatos elbeszéléstechnikával dolgozik, az olvasó nem tudja lerakni a könyvet, áradnak a gondolatok, rohan a cselekmény. Élvezetes olvasni őket, jól megírt alkotásokról van szó. Aztán megszakad a lendület, a harmadik, *Otthonka* című novella már hagyományos mondatokkal dolgozik. Hasonló a helyzet a párbeszédekkel is. Az első kilenc novella nem, vagy csak ritkán használ párbeszédes formát, a dialógusok függőbeszédben öltenek formát, és ez előnyére válik a szövegeknek. A tizedik, *Szentivánéj* című darab azonban itt is megtöri a sort, és a könyv második felében már nincs rendszer, váltakozik a párbeszéd közlésének jellege. Az elbeszélés mód egyébként legtöbbször énelbeszélés, emellett az E/3. személyű külső elbeszélőt is előszeretettel preferálja a szerző. A szövegek könnyen olvashatók, a nyelvezet élőbeszédszerű, könnyed, gördülékeny. Az elbeszélő nem filozofál, nem gondolkodik, tudósító-szerepbe bújik, aki leírja a történeteket, de nem kommentál, nem reflektál.

A kötet és az önálló szövegek hibái ellenére Darvasi többször megmutatja, hogy milyen váratlan húzásokkal képes előállni. Kellemes meglepetéssel találkozhatunk például az *Otthonka* és a *Másik ember* című novellákat illetően. Az *Otthonka* című novellában ugyanis az egyik főszereplő egy öregasszony, aki galambetetés közben konfliktusba keveredik egy utcaseprővel, majd a munkás fellöki. Az elbeszélő így számol be erről: „– Amilyen idős a néni, olyan hülye! – zárta le a vitát az utcaseprő, de olyan hangosan ócsárolva őt, hogy mindenki hallja. Az Imre azt monda, nem akart az a férfi dulakodni, csak hogy ne etessen, azt szeretette volna, de hát az erősebb fizikum, ugye. Tolta, tolt a Baba nénit, szorította arrébb, az meg egyszerre felbukott. Reccsent is akkor valami, nem a botja, az egy parkoló autó alatt kötött ki, hanem a lábában. Egy lepedőbe göngyölték, úgy rakták be hátulra, a mentő hordágy nélkül érkezett. Műtét lett a vége. A Baba néni mindent elmesélt a kórházban.” (*Otthonka*, 24.) A *Másik ember* című novellának ez az utcaseprő az elbeszélője, és a következőképpen reflektál a történetekre: „Az az öregasszony délelőtt nagyon felidegesített.

Hogy nézett ki? Otthonka, virágmintákkal. Csodálatos, hogy vannak, akik nem veszik észre, hogy ők már tulajdonképpen nem is élnek. Ez nem élet, ez a virágmintás otthonka. Kis rozoga test hozzá. Lehettem volna kicsit türelmesebb, de a fáradság. Lehettem volna, de hányszor szóljak rá az ilyenre, hogy ne etessen, ne a járdán, és legalább ne a szemem láttára. Hajigálja széjjel azt a kenyérbelet. Galacsinok, ameddig a szem ellát. Lett, ami lett. Fellöktem, a kenyeret akartam elvenni tőle, és közben nem hagyta magát. Nem az én hibámból történt." (*Másik ember*, 38.) Darvasi tehát felvillant egy nagyszerű ötletet, valami extrát, amit végigvihetne az egész kötetben, és szabadon kísérletezhetne vele, hogy hogyan működik. Sajnos mégsem teszi, a hatásos, érdekes, újabb értelmezési lehetőségeket bevonó megoldásból egyszeri fellángolás lesz. Ez mindenképpen csalódás, az olvasó egy ideig keresi, hogy hátha más szövegekben is talál ilyen megegyezéseket, átfedéseket, aztán egy idő után elfárad és feladja.

Ami pozitívum, mindenképpen a hangulat- és atmoszféra-teremtés. A szövegek élnek, és talán a könnyed nyelvezetnek köszönhetően is, de van bennük valami. Valami, ami talán a következő köteteknél teljesen kibontakozik, és felmázolja azt a színezetet, ami csak Darvasi stílusára lesz jellemző. Nem megterhelő novellák ezek, olvastatják magukat, erejük olvasóbarát nyelvezetükben rejlik.

Vissza-visszatérő motívumok segítik megteremteni a különálló darabok összetartozását. Ilyen például a szerelem, azon belül az egyetemista szerelem, a költözés (vidékről Budapestre, vagy az onnan való visszatérés), de ilyen központi motívum a sín vagy a vonat is. Ez a sín köszön vissza egyébként a borítón is, Darvasi Andrea fotóján a hóból előbukkanó, több irányba futó rozsdás sínek és a vasúti váltók mutatják az utat, az út adta lehetőséget, vagy éppen az ebből adódó úttalanságot. A sín és a vasúttematika aztán legmarkánsabban az *Ünnepi ebéd* című szövegben tér vissza. Egy kisfiú vágánybenéző apjának viszi az ebédet. Karácsony van, hideg, fagy, és a fiú eltéved, sehol sem találja apját, akinek az a feladata, hogy „szemrevételezi”, melyik pálya üres, hová küldhetik a vagonokat. Persze Márkó is követni akarja édesapját foglalkozásában, amit persze a szülők nem akartak: „A szülők meg szerették volna kímélni Márkót ettől a világtól. Ha tanul, talán több esélye lesz. És most, hogy ősztől felvették a belvárosi hatosztályosba, beigazolódni látszottak a remények. Az ország egyik legjobb gimnáziuma, büszkélkedtek a rokonoknak a szülők. Az eredményei kicsit romlottak, de hát ez mégsem a Külső-Ferencváros! Meglássátok, lesz belőle valaki! Felveszi a ritmust! A fiú nem mondta el nekik, milyen megaláztatásokban van része az iskolában. Így is elég szégyen, nincs azon mit mesélni.” (*Ünnepi ebéd*, 120.)

Márkó mindent tud a vonatokról, meg is bámulja őket bókászás közben rendesen, aztán csak meglett az éhes, fáradt apa is. A történet

vége tragikomédia: „A hangosbemondó húsz perc szünetet rendelt el. Az apa intett a fiának, hogy jöhet. Márkó régóta várt a pillanatra. És most, mint akit nyílból lőttek ki, rohant a sínek között, megszűnt körülötte a világ, úgy vágta, repesett a boldogságtól, hogy mindjárt az apja karjai között lehet, kikerült egy váltót, elszökellt egy gödör fölött, átugrott egy pályát, kettőt, már szinte karnyújtásnyira volt, mikor megbotlott az egyik sínben. Csúnyán elhasalt. Az ételhordó messzire szállt, felborult. A rekeszek elmozdultak. Barna lé folyt ki oldalt. A fiú már kelt is volna fel, hogy mentse, ami menthető.” (*Ünnepi ebéd*, 121.) Oda a karácsonyi menü, de az apa a szegényekre oly jellemző jóindulattal és baráti hozzáállással elvicceli a szituációt: „Az apja csak később hozta be a ragacsos ételhordót. Leszedte a felső rekeszt. Fenséges kacagással nyugtázta, hogy az első fogásból csak néhány szem bab maradt. – Anyád nem gondolta, hogy ez kevés lesz? – bámult az edénybe nagy komolyan, majd a fiára kacsintott. Az csak nézett rá meredt szemekkel. Jöhetett a következő rekesz. A rizses hús. – Nocsak, és újabban kísérletezik is? – Harsogta a férfi, mert ez meg tiszta leveses lett. Ebben a pillanatban nagyot kordult a gyermek gyomra. Nem bírta már tovább, ő is elmosolyodott erre. [...] Az apja félretolta az ételhordót. Érintetlenül hagyta a babot, a rizses húst. A hűtő tetején motozott. Előkerített két száraz kiflit a kenyértartó mélyéből. Az egyiket a fiának nyújtotta, és visszaült a pocsolójába. – Boldog karácsonyt! – mondta, és koccintottak az üres kiflikkel.” (*Ünnepi ebéd*, 122.) Mindenképpen a kötet ékessége ez a szöveg, még ha néhol talán egy kicsit giccses is. Váratlant húz a végén, megmozgatja az érzelmeket, mosolyog, vagy éppen sír az olvasó is. Az úttalan utak felé vezető sínrengetegben bolyongó fiú nehezen, de célba ér, és teljesen mindegy, hogy mi történik annak a bizonyos útnak a végén, vagy mi vár ott rá, kevés kivétel nélkül nem történhet olyan dolog, amit némi humorérzékkel vagy szeretettel ne lehetne semmissé tenni. Az útkeresés, az útról való letérés és eltévedés tehát egyszer véget ér, és akkor minden elválik. Elválik az, hogy az ember sorsa rosszra vagy jóra fordul-e. A végső üzenet egyértelmű: ha úgy akarjuk, a rosszból is jó lesz, és az „elválik” enigmatikus filozófiája optimizmusba, életigenlésbe vált át.

Az *Ünnepi ebéddel*, és még néhány novellával (*Elválík, Fű kettő, Otthonka, Munkaügy, Másik ember*) tehát megmutatta Darvasi, hogy lesznek még jobb kötetei is. Az *Elválík* nem kifogásolhatatlan könyv, de olyan nincs is. Ha tud a jövőben váratlant húzni, és a megalkotottságot, koncepciót tekintve kicsit koherensebbé tudja tenni a különálló szövegeket is, írásművészete színes foltja lehet a hazai novellamezőnynek. Elválík.

(Palatinus, Budapest, 2012)